

מחילות קו-צ'י ו"שמורות הטבע" של הווייטקונג

במלחמת וייטנאם נאלץ צבא ארה"ב להתמודד עם מערכות מחילות ועם "שמורות טבע" רחבות ידיים של הווייטקונג. כדי למצוא ולהשמיד את מערכי הלחימה התת-קרקעיים האלה הוא הפעיל צוותים משולבים שכללו לוחמי הנדסה, שריון וחי"ר

◀ **חפירת מנהרה בווייטנאם |**
החפירה נעשתה בעזרת אתי חפירה, וסלי חזרן שימשו לפינוי החול. לעיתים חפרו אנשי הווייטקונג מטרים ספורים ליום בלבד

◀ **אל"ם (מיל') בני מיכלסון**

לשעבר רמ"ח היסטוריה

מצפון-מערב לסייגון, בירתה של דרום-וייטנאם לשעבר, מצוי הכפר קר-צ'י (CU CHI). הכפר הזה שכן על נתיבי החדירה של הווייטקונג מקמבודיה לעבר מרחב סייגון. בזמן מלחמת וייטנאם כונה האזור שמסביב לקר-צ'י בשם "משולש הברזל" ושימש שדה קרב במשך חמש שנים, שבמהלכן ניסו האמריקנים לטהר את השטח מאנשי הווייטקונג. קרבת אזור קר-צ'י לגבול עם קמבודיה - כ-40 ק"מ - הפך אותו למרחב מסתור, מנוחה והתארגנות של אנשי הווייטקונג במשך התקופה הנידונה במהלך תנועתם מהבסיסים שלהם בקמבודיה לעבר מרחב הפעילות שמסביב לבירה סייגון.

בינואר 1967 פתח צבא ארה"ב במבצע רחב היקף בשם CEDAR FALLS נגד בסיס הפנים הזה של הווייטקונג ב"משולש הברזל" כדי לחסלו. על אף הכוחות המרובים שהשתתפו במבצע, ובהם שתי דיוויזיות חי"ר (1 ו-25), חטיבה מוטסת (173), גדוד שריון (11) וכוחות נוספים, ועל אף ההישגים הרבים שהושגו, הרי חיסולה המוחלט של מערכת קר-צ'י הושג רק ב-1972, כאשר צבא דרום-וייטנאם טיהר סופית את השטח בתגובה על מתקפת הפסחא של הצפון.

מאפייני הקרקע

ב-1967 היו המרחב של "משולש הברזל" בכלל ואזור קר-צ'י בפרט מכוסים ברובם צמחייה עבותה. כמעט שלא היו בהם דרכים וקרחות יער, ולכוחות של דרום-וייטנאם ושל ארה"ב לא הייתה בהם למעשה דריסת רגל. השטח הוא משולש בגודל של 120X150X180 ק"מ. נהר סייגון הוא היתר של המשולש הזה בדרום-מערב.

מיקומו במרחק של עשרות קילומטרים בודדים מסייגון הפך את האזור הזה לשטח מפתח בלחימה על הבירה. האזור הזה הפך להיות בסיס לפעילות מבצעית של הווייטקונג נגד צירי תחבורה מרכזיים ונגד יעדים בכל מרחב סייגון.

השטח הוכן במשך שנים רבות - מאז המלחמה נגד הצרפתים בראשית שנות ה-50 - כדי שיוכל לשמש בסיס מרכזי של הזרוע הצבאית של המפלגה הקומוניסטית הווייטנאמית. השטח יועד להיות בסיס למפקדת הפיקוד המרחבי מספר 4 של הווייטקונג ולהיות בסיס לוגיסטי עיקרי ללחימה במרחב, דהיינו להכיל את כל גורמי ההספקה, החימוש והרפואה הדרושים ולהיות בסיס מנוחה והדרכה לאנשי הווייטקונג לפני ביצוע המשימות ולאחר ביצוען.

העיקרון שהנחה את בניית הבסיס ואת החזקתו היה כי זהו בסיס לוגיסטי ומפקדה, אולם הוא אינו מתחם ללחימה. לכן כללי היסוד בתפעולו

היו המסתור והחשאיות. הגשמת הכללים האלה דרשה התחשבות רבה בעליונות האווירית של האויב (כוחות הממשלה בסיוע האמריקנים). המסתור אמור היה להיות מושג הן באמצעות ניצולה של צמחיית הגיונגל והן באמצעות הקמתה של רשת מנהרות. ואכן אנשי הווייטקונג חפרו קילומטרים רבים של מחילות תת-קרקעיות בשלושה מפלסים עד לעומק של 18 מטרים. אלה שימשו בונקרים למפקדה ולמחסני מזון ותחמושת, כיתות לימוד, חדרי מנוחה וסדנאות לייצור אמצעי לחימה ולשיקום אמצעים שנפגעו. בין היתר הובאו לסדנאות האלה פצצות אוויר ופגזי אויב שלא התפוצצו כדי ליצור מהם מטעני חבלה ופצצות למיניהן.

כדי למנוע את גילוייה של מערכת המחילות התת-קרקעיות כתוצאה מפטפוט מקרי של תושבי הכפרים הסמוכים (קר-צ'י ואחרים), נאכפה משמעת ברזל על הכפריים שחיו באזור. למעשה הם נוצלו כדי להסוות את קיומה של העיר התת-קרקעית. אולם בעיקר נעשה מאמץ עילאי למנוע גישה של מטיילים תמימים או של סיורים מקריים של צבא דרום-וייטנאם לגילוי המחילות. המאמץ הזה כלל ביצור ומכשול אינטנסיביים של דרכי הגישה

אזור קר-צ'י הפך להיות בסיס לפעילות מבצעית של הווייטקונג נגד צירי תחבורה מרכזיים ונגד יעדים בכל מרחב סייגון

הפוטנציאליים לפתחי הכניסה והיציאה למנהרות. הביצורים והמכשולים האלה היו אמורים לעמוד בפני התקפות מוגבלות של האויב - עד לעוצמה של גדוד בכל גזרה.

הביצורים כללו עמדות נשק קל, כולל עמדות לצלפים ועמדות מוסוות היטב למרגמות ולמטל"רים, שניתן לנוע ביניהן במחילות תת-קרקעיות, שפתחי הכניסה והיציאה שלהן בלתי נראים, או בשבילים מסומנים מראש בתוך הצמחייה. פתחי האוורור של המחילות הוסוו אף הם בצורה שלא תאפשר את גילויים.

המכשולים בדרכי הגישה כללו מלכודות פתאים למיניהן, שבהן נעשה שימוש בחודי מתכת ובמקלות במבוק מחודדים ומרוחים בצואה, ומלכודים למיניהם שכללו מוקשים רגילים, רימוני יד המחוברים לתיל ממעיד וכו'.

המערכת כולה ניוונה מבארות מים שנחפרו מתחת למפלס התחתון של המנהרות. בדרך הזאת הושגה איתנות בהספקת מים מבחוץ. נוסף על כך נחפרו מחילות מילוט לעבר גדת נהר סייגון, שם המתונו סירות במקומות מסתור שהוכנו מראש. כל חדר

וכל מחסן נבנו מראש כך שניתן יהיה לגשת אליהם ולצאת מהם באמצעות מחילות ראשיות ומשניות. הקרקע באזור עשויה חוואר וחימר. אלה אדמות שהתכונות שלהן דומות מאוד לתכונותיו של מלט לח. משמעות הדבר היא שניתן היה לחפור בהן מנהרות בקלות רבה וכמעט בלי להזדקק לתמיכות.

ההתמודדות עם מבוכ המחילות

הרעיון המבצעי של האמריקנים היה לכבוש את מרחב קר-צ'י, לחסל את תשתית הווייטקונג במרחב ולהכין את השטח לקראת מבצעים מוטסים וממוכנים בעתיד.

במבצע CEDAR FALLS (ינואר 1967) הוטל על אגד ההנדסה 79 להשתלט על אזור קר-צ'י ולטהר אותו. אגד ההנדסה הקים שני גופי עבודה שפעלו במקביל:

- גדוד הנדסה 168 שתוגבר בחי"ר וקיבל את כל טנקי הדחפור והדחפורים של האגד. על הגדוד הוטל לבצע פעולות חישוב של שטחים נבחרים מכוסים צמחייה ולטהרם. כן הוטל עליו לטהר צירי תנועה ברוחב של 100 מטרים לאורך "משולש הברזל".
- הוקמו צוותי מודיעין-הנדסה ייעודיים (שהורכבו מ"עכברושי המנהרות" ומאנשיה של פלוגת אבי"ד) והוטל עליהם לפעול נגד המחילות.

חישוב וטיהור: פעולתו של צוות הקרב שהוקם על בסיס גדוד חה"ן 168

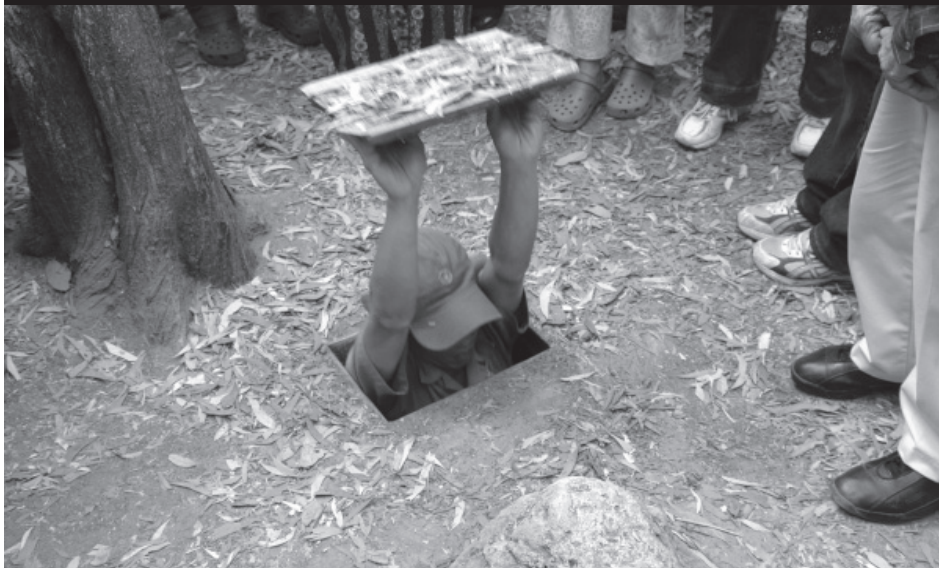
הגדוד חולק לצוותי קרב, שכל אחד מהם כלל חי"ר, טנקי דחפור ודחפורים. על הצוותים הוטל לפעול במקביל לחשיפת השטח ולטיהורו במבצעי "חפש והשמד". צוותי הקרב חי"ר-דחפורים פעלו בשתי טכניקות - בהתאם למצב הטקטי ולמאפייני הציוד שעמד לרשותם:

- בטכניקה הראשונה נעו שני טנקי דחפור M-48 (פטון) מלפנים, בעקבותיהם נעו ארבעה דחפורים, ובמאסף נעו שני דחפורים נוספים. תפקיד הדחפורים היה לפרוץ דרכי גישה וליצור קרחות יער. החי"ר איבטח את הדחפורים ובמקביל ערך מבצעי "חפש והשמד" בגזרה.
- הטכניקה השנייה כללה צוות קרב נייד על רק"ם. טנקי דחפור מצוידים בכף חיתוך קעורה הובילו, ואחריהם נעו הטנקים והנגמ"שים. עם ההיתקלות באויב סיפק הרק"ם עוצמת אש וריתק את האויב עד לפריקת החי"ר ולהשלמת טיהור השטח.

השטח שניתן היה לחשוף כלל לא יותר מאשר 6%-8% מ-100 הקמ"ר שבהם התנהל המבצע (בגלל מגבלות של זמן ושל זמינות כוחות), ולכן הוחלט

פתיח מנהרה סגור ומוסווה באמצעות עלים יבשים | המלחמה נגד אויב המסתתר במחילות הצריכה הרבה מאוד סבלנות

מדריך מראה כיצד יוצאים מפתח המחילה | במקרים רבים נתגלו המחילות רק הודות למידע שהתקבל מעריקים

למקד את הפעילות בגילוי פתחי מנהרות ובעשיית הכנות למבצעים ממוכנים ומוטסים בעתיד. לשם כך נפרצו צירי התנועה ברוחב של 100 מטר, והוכנו מנחתי מסוקים באזורים שבהם צפויה הייתה פעילות בעתיד.

פעולות החישוף והטיהור החלו ביום ה"ע"י+1, 9 בינואר 1967. הפעילות החלה בהכנת שלושה בסיסי הנדסה. אלה בוראו באותו היום מצפון ל"משולש הברזל". כל אחד מהם היה ברוחב של שמונה ק"מ. באותו היום אף טוהר קטע של כקילומטר מהציר הראשי העובר בגזרה (50 מטרים מכל צד). למחרת נחשפו עוד 3,000 מטרים מהציר. ביום השני הוכשר מנחת מסוקים בעומק השטח. לשם כך הורדה מחלקת הנדסה ממסוקים באמצעות סולמות חבלים, וכעבור שתיים היא סיימה להכשיר מנחת קטן שבו יכול היה לנחות מסוק אחד. בהמשך הורחב המנחת עד כי אפשר היה

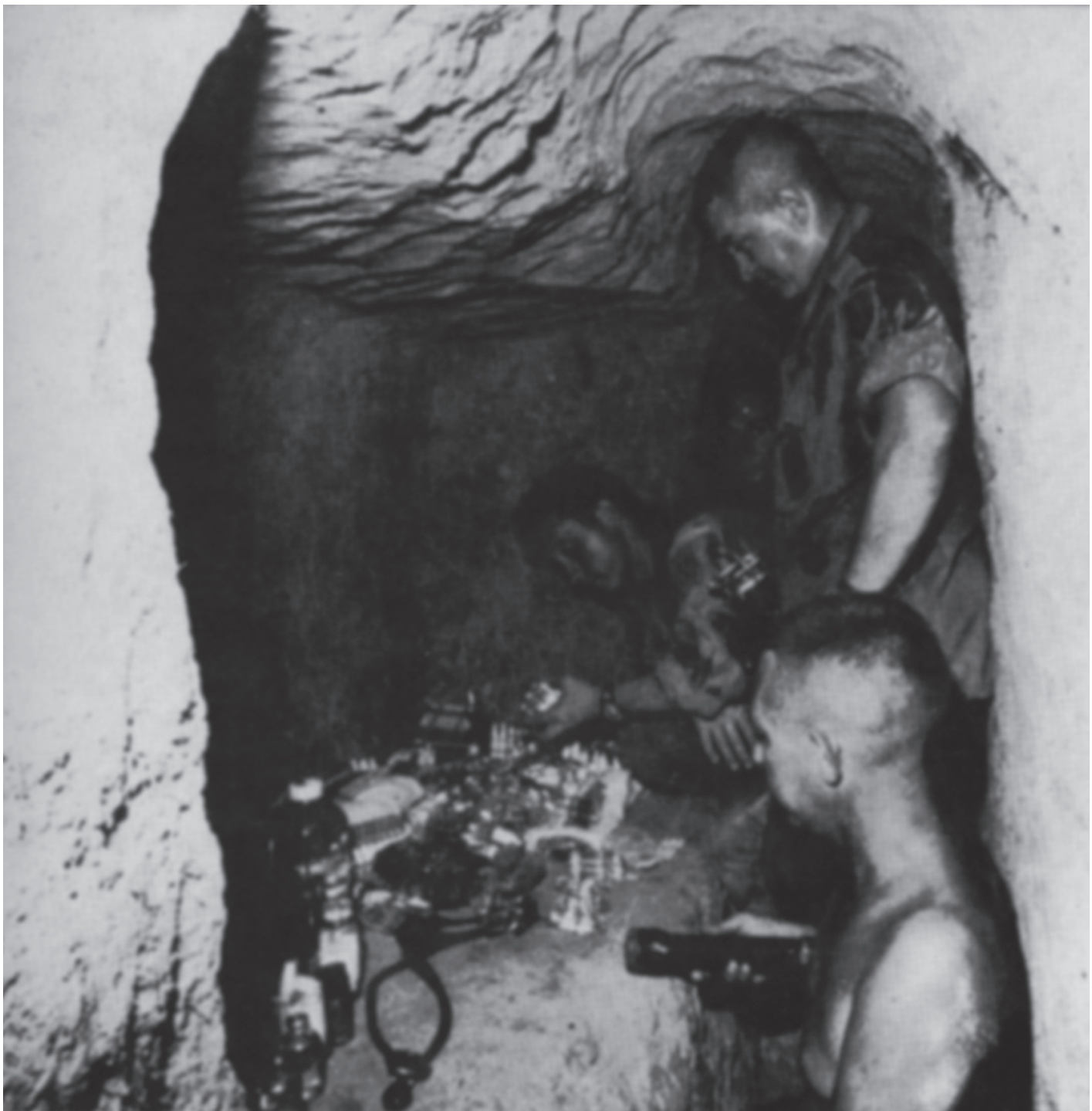
שיטת הפעולה שנקבעה קבעה שכוחות האוגדה יכבשו את השטח, וישמידו את המחבלים ואת תשתיותיהם בצורה הדרגתית

להנחית בו ארבעה מסוקים בעת ובעונה אחת. במהלך מבצעי החישוף והטיהור נעשה, כאמור, שימוש רב בצידוד מכני הנדסי (צמ"ח). כתוצאה עלו שתי בעיות נכבדות: דלק ואחזקה. הצידוד ההנדסי צרך 600 גלון סולר ביום, והדלק הזה הובא בהיטס אל הכלים שבשטח. לשם אחזקת הכלים הורכבו צוותים טכניים, ואלה נידו מכלי לכלי בהתאם לצורך. הושקע מאמץ רב בתיקון כל תקלה בשטח, ורק בלית ברירה נגררו כלים לבסיס החימוש הקרוב. במאמץ התחזוקה של הכלים הופעל גדוד שירותי חימוש (גש"ח) שלם - מה שהקנה זמינות של 85%-90% מהצמ"ח במהלך המבצע כולו.

מבצעי החישוף והטיהור נתמשכו עד ל-22 בינואר. במהלך המבצע נחשפו 11 קמ"ר של צמחיית גיונגל, טוהרו כל הצירים עד רוחב של 50-100 מ' מכל צד, והוכנו 34 מנחתי מסוקים (שלושה מנחתיים הכשירו כוחות הנדסה מוסקים). במהלך הפעילות הזאת אירעו היתקלויות רבות עם האויב - בעיקר צלפים ומארבים - ונחשפו מלכודות פתאים רבות. למרות זאת היו לגדוד רק הרוג אחד ושבעה פצועים. אבודותיהם של הכוחות המסופחים היו קלות עוד יותר: שבעה פצועים בלבד.

גילוי והשמדה של המנהרות ושל המחילות

מבצע CEDAR FALLS הוכיח כי הסבלנות היא אמצעי הלחימה היעיל ביותר לשימוש נגד אויב

צוות "עכברושי המנהרות" לאחר פשיטה על מנהרה | צוות של "עכברושי מנהרות" כלל בדרך כלל 6-10 חיילים בפיקודם של קצין או של מש"ק. כל מפקד צוות צריך היה לשרטט בעצמו את רשת המחילות והמנהרות שנגדה הוא פעל

"עכברושי המנהרות" נעו במחילות כשהם חמושים באקדחים עם משתיקי קול (שכן כל ירייה מחוללת במנהרה רעש בלתי נסבל). נוסף על כך הם היו מצוידים בפנסים רבי עוצמה שניזונו מסוללות חזקות במיוחד. תנועת הכוחות בתוך המנהרות הצריכה להתגבר

אטמו את המחילות או פוצצו אותן. צוות של "עכברושי מנהרות" כלל בדרך כלל 6-10 חיילים בפיקודם של קצין או של מש"ק. כל מפקד צוות צריך היה לשרטט בעצמו את רשת המחילות והמנהרות שנגדה הוא פעל (לאחר גילוי הכניסות באמצעות מודיעים ומודיעין).

המסתתר במחילות. במקדם או במאוחר אוזלת אספקתו או שסקרנותו מתעוררת בנוגע למתרחש מעל פני השטח, ואז הוא יוצא החוצה. לעיתים היה צורך להוציא את המסתתרים החוצה באמצעות "עכברושי המנהרות". אלה הפעילו ציוד לפיזור הפגנות (בעיקר רימוני גז מדמיע ורימוני עשן) או

פתח מנהרה שחשפו כוחות אמריקניים | המנהרות פוצצו בדרך כלל באמצעות דחיסת גז אצטילן למערכת המנהרות ופיצוצו

בסיס הדרכים והמנחתים שהוכנו במסגרת מבצע CEDAR FALLS כדי לא לאפשר לווייטקונג להפוך שוב את אזור קר-צ'י לבסיס מרכזי. כאמור, מערכת המנהרות כולה נחשפה סופית רק ב-1972. לחשיפה היה אחראי צבא דרום-וייטנאם, והיא נעשתה במהלך הדיפתה של מתקפת הפסחא של הווייטקונג. בחשיפתו של כל מערך המנהרות ב"משולש הברזלי" הסתייע צבא דרום-וייטנאם במידע מודיעיני שהגיע לידיו מסייענים של הווייטקונג וכן בהפצצות כבדות של חיל האוויר האמריקני.

מנהרות עמוקות יותר פוצצו באמצעות שילוב של מטעני חניים של (15 ו-20 ק"ג בכל חדר) ושל גז אצטילן דחוס. בסך הכול הושמדו במהלך המבצע 10 קילומטרים של מחילות, ארבעה כפרים מבוזרים, 27 בסיסים ("שמורות טבע") ו-60 בונקרים ומתקנים אחרים. במהלך גילוי המחילות גם נתפס חומר מודיעיני רב (ורב ערך) של מפקדת הפיקוד ה-4 של הווייטקונג. בשנים שלאחר מכן ביצעו צבא דרום-וייטנאם וצבא ארה"ב מפעם לפעם מבצעים יזומים במרחב על

על שתי בעיות מרכזיות: הספקת חמצן ושמירה על קשר. את החמצן סיפקו ל"עכברושי המנהרות" באמצעות מפוחים גדולים שחוברו לגנרטורים חיצוניים וכן באמצעות מסכות גז שצוידו במפוחים אישיים. התקשורת האמינה ביותר הושגה באמצעות טלפון קווי. קווי הטלפון נפרסו עם התקדמות הכוחות בתוך המנהרות.

פעולה לדוגמה

ב-21 בינואר תפס גדוד ההנדסה 168 סייען של הווייטקונג. לאחר חקירה הוא הצביע על הכניסה למערכת של מחילות. למחרת יצא צוות של "עכברושי המנהרות" מגדוד ההנדסה מס' 1 לסיור ראשוני במנהרות, בעוד שמבחוץ איבטחו וסרקו את השטח כוחות חי"ר.

היום הראשון הסתיים ללא תוצאות משביעות רצון. למחרת פוצץ פיר אוורור, וכתוצאה מכך נחשפו מאות מטרים נוספים של מחילות. חיילי ההנדסה שירדו למחילות נתקלו במבוך עצום, והסריקות נעצרו. לאחר שהקמ"ן של דיוויזיה 1 בחן את המסמכים שהועלו מהמחילות, הוא הורה להמשיך בסריקות.

יום לאחר מכן חזרו "עכברושי המנהרות" למערכת, מלווים בחברייהם מהמחלקה ללוחמה כימית. לאחר גילוי 800 מטרים נוספים של מנהרות ולאחר שפרצו דלת ממולכדת, נתגלו עוד הסתעפויות רבות ומסמכים רבים. לאחר התקדמות של קילומטר

בחשיפתו של כל מערך המנהרות ב"משולש הברזל" הסתייע צבא דרום-וייטנאם במידע מודיעיני שהגיע לידיו מסייענים של הווייטקונג וכן בהפצצות כבדות של מטוסי ארה"ב

אחד התברר שהמחילות מתחברות ל"שמורת טבע" נוספת של הווייטקונג. כמו כן התגלו מסמכים רבים נוספים. בינתיים גילו הכוחות הסורקים בחוף פתח כניסה לבית חולים שדה מצויד ומאובזר במלואו. בשלב מסוים שמעו "עכברושי המנהרות" קולות מאחד החדרים התת-קרקעיים, ובאמצעות רימוני גז מדמיע אילצו חמישה חיילי אויב לצאת החוצה. החמישה נשבו מייד.

בסופו של דבר הובאה לעיר המנהרות יחידת חבלה מיוחדת שתפקידה היה לפוצץ את המנהרות ואת המחילות. אנשי היחידה עשו זאת באמצעות דחיסת גז אצטילן למערכת ופיצוצו. הטכניקה הזאת הופעלה במנהרות עד לעומק של שמונה מטרים.